

POJETÍ VÝUKY ANGLICKÉHO JAZYKA U STUDENTŮ UČITELSTVÍ V PŘÍPRAVNÉM VZDĚLÁVÁNÍ

STUDENT TEACHERS CONCEPTIONS OF TEACHING AND LEARNING ENGLISH

Monika Černá, Irena Reimannová

Katedra anglistiky a amerikanistiky, Fakulta filozofická, Univerzita Pardubice, Pardubice

Abstrakt

Cílem tohoto příspěvku je popsat pojetí výuky anglického jazyka u studentů učitelství v rámci jejich přípravného vzdělávání. Případová studie zjišťuje deklarované i manifestované pojetí výuky u studentů 1. ročníku navazujícího magisterského studia učitelství. Pomocí kompetenčního profilu a strukturované eseje mapuje pojetí výuky studentů v oblasti plánování, komunikace, řízení třídy a hodnocení. Prostřednictvím analýzy mikrovyučování, jeho plánu a písemné reflexe odkrývá manifestované pojetí výuky a jeho (ne)soulad s deklarovaným pojetím. Výsledky studie zachycují stav pojetí výuky studentů učitelství v určité fázi jejich profesního rozvoje.

Klíčová slova: pojetí výuky; student učitelství; anglický jazyk

Abstract

The aim of this paper is to describe the conceptions of teaching and learning English of student teachers in initial teacher education. The case study investigates the declared and manifested conceptions of teaching among first year students of a follow-up master's degree in teaching. Using a competence profile and a structured essay, it maps students' conceptions of teaching in the areas of planning, communication, classroom management, and assessment. Through the analysis of microteaching, its plan and written reflection, it uncovers the manifested conceptions of teaching and learning and their (in)compliance with the declared conceptions. The results of the study capture the state of students' conceptions of teaching and learning English at a certain stage of their career.

Keywords: conceptions of teaching and learning; student teacher; English

1 ÚVOD

V souladu se sociálně-konstruktivistickým pojetím, kdy se při přípravě studentů učitelství klade důraz na studentovo „subjektivní pojetí výuky, které se konstruuje“; student učitelství je hlavním aktérem svého profesního rozvoje a spoluvůrcem své profesní identity (např. Pollard, 2001), je cílem výzkumné studie popsat pojetí výuky anglického jazyka u studentů učitelství anglického jazyka v rámci přípravného vzdělávání a porozumět tomu, jak studenti učitelství vnímají a praktikují výuku angličtiny, a zda, či jak se tento koncept vyvíjí v průběhu jejich studia.

2 TEORIE

Pro náš výzkum je klíčovým konstruktem koncept učitelovo pojetí výuky (Mareš et al., 1996). Představuje „část, podmnožinu“ učitelova myšlení (Mareš, 2013), která je kognitivním základem pro jednání učitele. Učitelovo pojetí výuky představuje mentální konstrukt, který zahrnuje dílčí pojetí různých aspektů, např. například pojetí žáka a jeho rozvoj, role a funkce školy, cíle a obsah, učivo, organizační formy, výukové metody a strategie učení, role rodičů, pojetí sama sebe jako učitele (Mareš et al., 1996). Dále vycházíme z typologie tří vývojových etap učitelského pojetí výuky (Mareš et al., 1996; Spilková, 2006) a zaměříme svou pozornost na rané fáze, tj. rané a krystalizující pojetí výuky a učení, která se rozvíjí kontaktem s realitou školy, prvními zkušenostmi v roli učitele, získáním teoretických znalostí pedagogických, psychologických a didaktických znalostí obsahu.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zjistit deklarované a manifestované pojetí výuky anglického jazyka u studentů učitelství v přípravném vzdělávání. Jedná se o případovou studii skupiny studentů 1. ročníku navazujícího magisterského programu Učitelství anglického jazyka (n = 12) v letním semestru 2023/2024, absolventů bakalářského studia obsahujícího oborovou, pedagogicko-psychologickou a oborově didaktickou složku i reflektovanou praxi. Nástroje sběru dat zahrnují Kompetenční profil učitele anglického jazyka (Spilková et al., 2018) v anglické verzi jako rámec pro

sebehodnocení studentů; strukturovanou esej cílenou na pojetí výuky anglického jazyka; plán mikrovučování a písemnou reflexi plánování a implementace plánu včetně hodnocení celého procesu. Hlavním nástrojem pro deduktivní tematickou analýzu jsou kategorie uvedeného kompetenčního profilu v oblasti plánování, komunikace, řízení třídy a hodnocení.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

Vzhledem k tomu, že se jedná o začínající výzkum a sběr dat proběhne od března do května 2024, lze uvést pouze očekávaná zjištění, která se opírají o předvýzkum realizovaný v roce 2023. Ten zahrnoval ověření výše uvedeného kompetenčního profilu jako nástroje sběru dat a zároveň jako nástroje analytického. Předvýzkum ukázal, že nestrukturovaná esej přináší minimum informací o pojetí výuky anglického jazyka, proto byla pro samotný výzkum navržena jako výzkumný nástroj esej strukturovaná. Analýza sebehodnocení studentů a reflektivního psaní přinese zjištění o deklarovaném pojetí výuky anglického jazyka studentů s ohledem na jednotlivé oblasti a podoblasti – předvýzkum naznačuje, že pokud studenti formulují pojetí výuky konkrétních jazykových prostředků a řečových dovedností, tak se týká pouze dovednosti mluvení. Analýza plánů mikrovučování a jeho reflexe umožní identifikaci shodných a odlišných prvků deklarovaného a manifestovaného pojetí výuky v dané fázi profesního rozvoje studentů.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Dříve realizovaný výzkum učitelova pojetí výuky se týkal především zkušených učitelů a jejich celkového profesního rozvoje (např. Korthagen, 1992; Pollard, 2001). Některé studie zaměřené na pojetí výuky studentů učitelství v přípravném vzdělávání naznačují, že tato pojetí jsou spíše rozpracováním jejich původní podoby, než radikální změnou (Bird et al., 1993; Goodman 1986). Naše výzkumná zjištění přinesou vhled do utváření pojetí výuky anglického jazyka u studentů učitelství v určité fázi přípravného vzdělávání, tj. jak krystalizuje po absolvování první fáze klinické praxe ve srovnání s pojetím výuky formulovaným v závěru bakalářského studia a do jaké míry je v souladu s pojetím výuky manifestovaným v rámci mikrovučování.

6 LITERATURA

- Bird, T., Anderson, L. M., & Swidler, S. A. (1993). Pedagogical Balancing Acts / Attempts to Influence Prospective Teachers' Beliefs. *Teaching and Teacher Education*, 9, 253–267.
- Goodman, J. (1986). Making Early Field Experience Meaningful – A Critical Approach. *Journal of Education for Teaching*, 12, 109–122.
- Korthagen, F. (1992). Techniques for stimulating Reflection in teacher Education Seminars. *Teaching and Teacher Education*, 3, 265–274.
- Mareš, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Portál.
- Mareš, J., Slavík, J., Svatoš, T., & Švec, V. (1996). *Učitelovo pojetí výuky*. Brno: Masarykova univerzita.
- Pollard, A. (2001). *Reflective teaching*. Cassel.
- Spilková, V. (2006). Dilemata v pojetí pedagogické přípravy studentů učitelství. *Pedagogika*, 56, 19–30.
- Spilková, V., Černá, M., & Reimannová, I. (2018). *Kompetenční profil učitele anglického jazyka*. Univerzita Pardubice.